

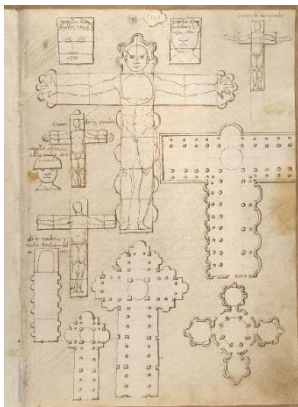
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár legbecsesebb unikuma a Zichy-kódex néven számon tartott, velencei eredetű, a 15-16. század fordulóján keletkezett olasz nyelvű papírkódex.

A KÓDEXRŐL

Zichy Jenő (1837-1906)
politikus és Ázsia-kutató

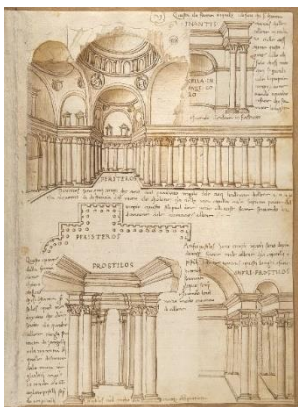
A rajz- és szöveggyűjteményt [Zichy Jenő \(1837-1906\)](#) politikus, jeles utazó és Ázsia-kutató más gyűjteményeivel együtt végrendeletileg hagyta a fővárosra. Az örökhatáro döntésébe a családtagok nem egykönnyen törődtek bele, a könyv csak kínos pereskedés után, 1911-ben került könyvtárba. A Zichyek 1841-ben vagy 1842-ben jutottak hozzá, egy nevezetes régiséggyűjtőtől, [Literáti Nemes Sámuel](#)től vásárolták. Korábban valószínűleg a velencei S. Andrea del Litore karthauzi kolostor őrizte.

Az emberi test arányai
a templom alaprajzában
(138. folio recto)

Literáti Nemes Sámuel től egy bejegyzés olvasható a kötetben: „Ezen ritkaság nekem úgy ajánlatott, mint Corvin királyunk építőmesterének egykori tulajdona.” Ezt azóta nem sikerült meggyőzően bizonyítani. A kutatók több kéz keze nyomát is felfedezték a lapokon. A legtöbb feljegyzést és rajzot [Angelo dal Cortivo \(1462-1536\)](#), a velencei köztársaság vízszabályozó hivatalának rajzolója és földmérője készítette.

A kódex gazdag ecset- és tollrajzokban. Ezek többnyire római kori emlékek után készített építészeti részleteket ábrázolnak. A különféle tárgyú bejegyzések az irodalomtörténészek és az építészettörténészek számára is érdekességeket tartalmaznak.

A görög templom „típusrajza”
Vitruviusnál (129. folio recto)

Az irodalmárok számára azért csemege, mert Angelo dal Cortivo e lapokra közel háromszáz velencei olasz dialektusban írt szerelmi és politikai olasz költeményt jegyzett le, szonettek, dalokat, névtelen vagy ismert olasz költők másutt fel nem lelhető műveit. Ezek jó részéről a későbbi tulajdonosok sem tudhattak, mert a verseket ráragasztott metszeta lapok takarták. A metszetteket 1914-ben restaurátorok eltávolították, és azokat ma a Szépművészeti Múzeum őrzi.

Füüdök (164. folio recto)

Az utóbbi években inkább az építészettörténészek fedezték fel maguknak a kéziratot. A kódexben található ugyanis egy nagyobb építészeti elméleti értekezés, amiről újabban fedezték fel, hogy Francesco di Giorgio Martini traktátusának egy változata. A sienai származású [Francesco di Giorgio \(1439-1502\)](#) igazi reneszánsz egyéniség volt, építész, festő, szobrász és katonai mérnök. Nevéhez fűződik az urbinói hercegi palota építése is. Az összes Itáliában található antik emlék feldolgozását tervezte, és ennek számos emléke fennmaradt a torinói Bibl. Saluzziana és a firenzei Uffizi rajzgyűjteményeiben is, és ezért van kódexünkben számtalan antik párkány, lábazat, fríz, oltár stb. rajzolata. De látható a kötetben egy korabeli fűtőberendezés ábrázolása is.

A kódex tárlójának szerelése a ferrarai Castello Estenseben 2004-ben

A kötetet 2007-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával restauráltattuk. A lapokról másolatok készültek, a lapok rövidesen elektronikus változatban is tanulmányozhatók lesznek. A könyvtár megfelelő partnerek megtalálása után tervezi a kódex fakszimiléjének a kiadását is.

A kódex féltett kincs, csak nagy ritkán kerül bemutatásra. Legutóbb 2004-ben több tízezer látogató is megcsodálhatta a ferrarai Castello Estenseben.

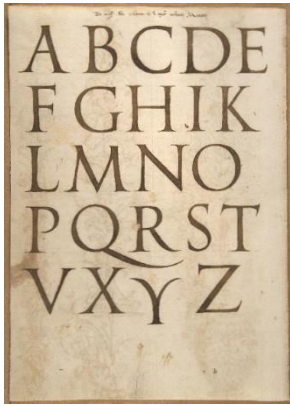
Azóta elkészítettük a kódex [online változatát](#).

A ZICHY-KÓDEX RESTAURÁLÁSÁRÓL

*Alul, középen: a faun fej
Andrea Mantegna Bachanalia
című művéből ismert
(46. folio verso)*

A Zichy-kódex eredeti állapotában egybefűzött és fűzetlen lapokból állt. Kötése díztelen piros bőrkötés volt. Állapotában az első változás akkor állt be, mikor 1914-ben Szabó Ervin, könyvtárunk akkori vezetője, a Szépművészeti Múzeumban szakembereit felkérte a kódexlapok egy részére ragasztott nyomatok eltávolítására. (A mintakönyv-lapok addig ismeretlen olasz költemények másolatait takarták.)

*A latin betűsor Albrecht Dürer
Underweysung der messung
mit dem zirckel un richtscheyt
(Norinberga, 1525.) című
művének 3. könyve nyomán
(87. folio verso)*

A kódexet egészen 1968-ig nem érte újabb beavatkozás. Akkor a könyvtár akkori vezetősége úgy ítélte meg, hogy „szépészeti kezelés” illeti meg. Az abban az időben szakszerűnek ítélt restaurálás során a kódex eredeti kötését eltávolították, és kidobták. A lapokat, ahogy általában a könyvkötők bekötés előtt a nyomtatott ívekkel szokták tenni, körbevágták, aminek következtében a kézírás és a rajzok nagy része csonkult. Néhány rosszabb állapotban lévő foliót egészében lamináltak (átlátszó japánpapírok közé préselték). Ezek a beavatkozások, sajnos, visszafordíthatatlanok. Az immár teljesen egybefűzött kötet új bőrkötést és egy vászontokot kapott. A kötést olyan szorosra készítették, ami az olvashatóságot nagyban akadályozta.

Oszlopfők (5. folio recto)

A második, valóban szakszerű állapotjavítást az 1980-as években az Országos Széchényi Könyvtár restaurátorműhelyében végezték. Ekkor igyekeztek az időközben beszakadozott lapszéleket, illetve a tinta okozta károsodásokat kijavítani.

*Ajtó-, ablak és kandallókeretek
(126. folio recto)*

1992-ben és 2004-ben a kódex Itáliába, előbb Sienába, majd Ferrarába utazott egy-egy kiállításra. Az utóbbi kapcsán történt állapotvizsgálat sürgette a kódex harmadszori restaurálását. A kódex anyaga rongypapír, a tintaé vas-gallusz, ami bizonyos kémiai folyamatokra lépve a papírral való találkozás helyén kiégeti a betűket és az ábrákat a papírból. A 2007-ben elvégzett restaurálás folyamán ezeket a kémiai folyamatokat igyekeztek szintén az Országos Széchényi Könyvtár restaurátorai a mai tudásunk szerint a leoptimálisabban lelassítani, megállítani. Mivel ezen munka kapcsán a kódex újbóli szétszedése elengedhetetlen volt, így sor kerülhetett az eredeti kötéshez hasonló piros bőrkötés elkészítésére, illetve a felfűzés technikájának megváltoztatására, miáltal a mű szövegének olvashatósága, az oldalak kihajthatósága nagyban javult, alkalmasabbá vált a kutatásra és kiállítási bemutatásra.